

Skaldinnans rörelser på fältet

Elsa Grave gör ett genombrott hos publik och kritik med diktsamlingen Bortförklaring 1948. Hennes inbrytning på det mansdominerade litterära fältet diskuteras här med utgångspunkt i några av den franske kultursociologen Bourdieus centrala begrepp.

På sista tiden har allt fler kvinnolitteraturforskare börjat intressera sig för *Pierre Bourdieu* och hans kultursociologi. Det kan synas naturligt, eftersom Bourdieu framförallt tycks vara sysselsatt med att undersöka förtrycksstrukturer. Först på sistone har han själv börjat intressera sig just för kvinnoförtryck, men de begrepp han utvecklat för andra sammanhang kanske kan vara användbara också för oss. *Toril Mois* genomgång av Bourdieus viktigaste begrepp i detta nummer utnynnar i ett försök att tillämpa begreppsapparaten på kvinnliga intellektuella. I den här artikeln ämnar jag pröva några av Bourdieus begrepp i tolkningen av en svensk skaldinnas rörelser på det litterära fältet.¹

Det skall handla om *Elsa Grave* och hennes genombrott omkring 1950. Grave föddes 1918 i ett gruvsamhälle i norra Skåne som dotter till gruvingenjören. Hon avlade fil kand i Lund och gick därefter på *Isac Grünewalds* konstskola i Stockholm. Debuten skedde med *Inkräktare* 1943. Efter en stipendietid på Capri bosatte sig Grave i mitten av 50-talet utanför Halmstad. Förutom poesi har hon även skrivit dramatik och romaner. Dessutom målar, komponerar och turnerar hon som uppläsare. Hon har fått en rad olika statusfyllda priser och genomgående högaktningfulla recensioner. Hennes centrala teman är moderskap, kärleksrelationer och ett engagemang i världens problem.

Grave gör ett genombrott hos kritik och publik med sin tredje diktbok *Bortförklaring* 1948. Vid den här tiden lanceras existentialismen i Sverige och med den en litterär absurdism. I Graves händer förvandlas denna absurdism till grotesk.² Grotesk och absur-

dism är två stilkategorier som ligger nära varandra. Gemensamt har de t ex språkliga förvrängningar och chockerande kontraster. Medan den absurda texten upphäver tid och rum, slutar i tomhet och tystnad, ställer grotesken motsättningar mot varandra och driver dem ut i extremerna. Grotesken har också ett läggkomiskt drag som absurdismen saknar.³

Grotesken var livskraftig inom en kvinnlig subtradition. Den fullföljs av bl a *Sonja Åkesson* och *Kristina Lugn*. Grave blir alltså grundare av en tradition. Samtidigt bryter hon en annan tradition, nämligen raden av skapatsiska skaldinnor under den äldre modernismen såsom *Edit Södergran*, *Karin Boye* och *Maria Wine*.⁴ Det är Graves traditionsbrott som jag vill försöka förklara med hjälp av Bourdieus begrepp.

Praktik istället för struktur

Bourdieu's begreppsapparat har en teoretisk grund i hans praktikbegrepp.⁵ Det innebär en fokusering på verksamhet istället för på vara – på utveckling och förändring.⁶ För Bourdieu har begreppet praktik varit ett sätt att slingra sig ut ur strukturalismens grepp med dess stela strukturer och därmed öppna för förändring.⁷ Hans syfte har härvid varit emancipatoriskt, även om hans engagemang i första hand har gällt klass och inte kön.

Praktik bör förstås som en mänsklig aktivitet, vilken under lång tid vuxit fram och utvecklat sina egna konventioner. Text utgör moderskap en praktik men också en sådan verksamhet som fiske. Bourdieus övriga begrepp är tätt knutna till praktikbegreppet.

Exempelvis definieras fältet som en avgränsad grupp av människor och institutioner som strider om någonting gemensamt.⁸ Det är med andra ord knutet till en verksamhet eller praktik.

Också Bourdieus begrepp *habitus* är nära knutet till praktik.⁹ En person habitueras genom de praktiker hon utövar, hennes personlighet, smak och kroppsliga framtoning växer fram i samspel med det hon gör. Rimligen utövar man en rad olika praktiker i sitt liv.¹⁰ I olika praktiker utvecklar man olika *habitus*.¹¹ Begreppet praktik ger möjligheter att se hur olika företeelser samspelar med varandra. Det inbjuder till att upptäcka förändring och utveckling, vilket kvinnoforskningen är betjänt av. Det fokuserar handling och kroppslighet, vilket torde bidra till att synliggöra kvinnors verklighet.

Textualitet eller person

Litteraturvetare brukar arbeta med texter och inte med människor. Bourdieus kultursociologi handlar naturligtvis om personer i sociala situationer. Men visst fungerar Bourdieus begrepp också i textuella sammanhang. Även texter rör sig i det litterära fältet, de besitter *habitus* och symboliskt kapital.¹² För litteraturvetaren gäller det att hålla isär begreppen, att inte sammanblanda textens *habitus* med dess författares. Toril Moi använder också i sin artikel texter som agenter på fältet.¹³

Bourdieu talar om textualitet i sin uppsats "Flaubert's Point of View". Han menar att Flaubert genom att utveckla sin nya realistiska texttyp skaffar sig och sin text högre symboliskt kapital. Dåtidens roman ansågs tillhöra en lägre genre än poesin. Genom att förse romanen med drag lånade från poesin gav han sin text och sin genre högre status och ett högre symboliskt kapital. Detta är ett exempel på hur en textuell omständighet kan få social betydelse.

Skaldinnan på fältet

Slutet av 40-talet utgör en av den svenska poesins glansperioder. Det litterära fältet do-

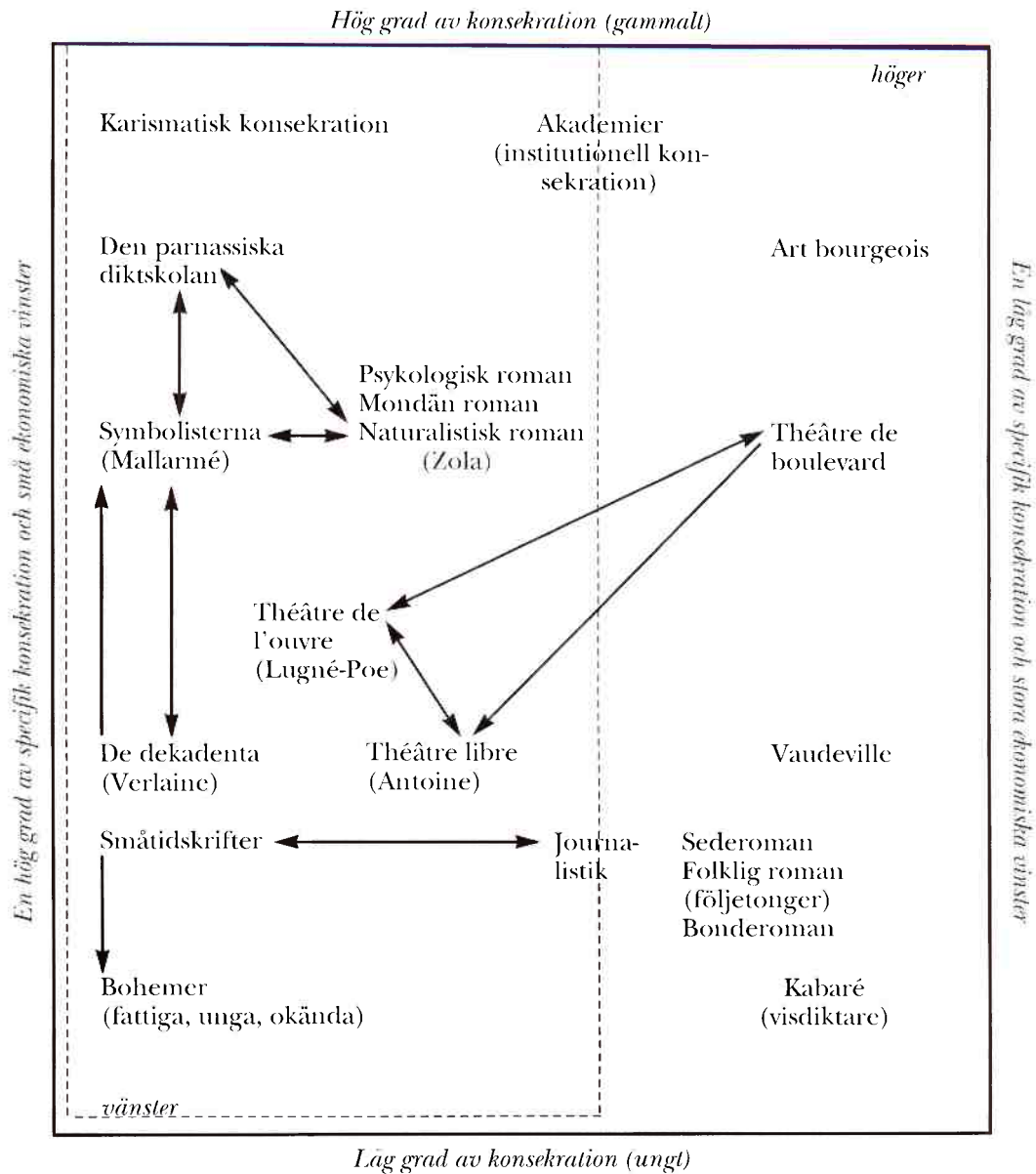
mineras av *Erik Lindegren*. Han var jämte *Karl Vennberg* och *Werner Aspenström* den viktigaste aktören och normsättaren.¹⁴ Det verkar som om kvinnorna redde sig ganska väl i detta litterära fält. Bland fyrtiotalisterna fanns en betydande grupp kvinnliga lyriker såsom *Elsa Grave*, *Rut Hillarp*, *Ingeborg Erixson*, *Ann Margret Dahlquist-Ljungberg*, *Ella Hillbäck*, *Kerstin Hed*, *Maria Wine*, *Anna Greta Wide*, *Karin Lybeck* m fl. Recensenterna utnämnde fyrtiotalet till de kvinnliga lyrikernas genombrottsdecennium.¹⁵ Så ser det inte ut idag, få av de uppräknade kvinnorna läses numera aktivt, medan de manliga fyrtiotalisterna lyckats behålla sina positioner.

Moi diskuterar i sin artikel möjligheten att tala om ett könets fält, men väljer att placera kön inom ramen för ett allmänt socialt fält. Enligt min uppfattning blir dock detta så stort och lösligt att det blir meningslöst. Kan man då tala om ett speciellt kvinnolitterärt fält? Så kan knappast vara fallet. Kvinnor och män agerar nog efter samma (androcentriska) regler.¹⁶

Bourdieu fryser ett fält vid en viss tidpunkt för att få det överblickbart (se diagrammet över det franska litterära fältet i slutet av 1800-talet).¹⁷ Jag vill frysa det svenska litterära fältet åren runt 1950. Fyrtiotalismen är på väg att tona ut, och de unga femtiotalisterna börjar göra sig hörda. Det råder brytningstid, och just då finns, enligt Bourdieu, möjligheten till förändring.¹⁸

Man kan konstatera att Bourdieu definierar fältet på ett synnerligen manscentrerat sätt, nämligen som en arena där deltagarna strider om något gemensamt och där de själva avgör vilka investeringar och intressen som krävs för framgång inom fältet. Själva striden mellan aktörerna kännetecknar ett fält.¹⁹ Denna strid om positioner igenkänner jag som ett led i en manlig socialisation. Bourdieus definition är avsedd för en mansdominerad offentlighet, en värld som kvinnor först nyligen börjat få tillgång till. I Bourdieus studier förekommer sällan kvinnor.²⁰ När vi tillämpar Bourdieu i våra kvinnostudier så kommer det därför alltid att handla om hur kvinnor klarar sig (eller inte klarar sig) i den offentliga sfären. En kvinna

Det franska litterära fältet i slutet av 1800-talet

måste ägna sig åt en manspräglad offentlig praktik för att överhuvudtaget finnas på ett fält i Bourdieus mening. Fältbegreppet osynliggör därmed stora delar av kvinnors verksamheter. Bruket av begreppet kan också leda till en fokusering på "manliga" egenskaper hos kvinnor genom en överexponering av hur duktiga de varit i striden på fältet. Moi tycks inte se denna svårighet med Bourdieutillämpningen inom kvinnoforskningen. Hon exemplifierar hans teorier genom att visa hur *Hélène Cixous* förhållit sig till *Simone de Beauvoir*. Det handlar alltså i hög grad om två kvinnor som lyckats göra sig gällande i en offentlig praktik. På så sätt utgör de undantag snarare än regel. Moi slipper därmed ta itu med det svårare och mer typiska problemet, nämligen hur de något mer ordinära kvinnorna bör förhålla sig till fältets manliga praktik för att kunna göra sig gällande. Om Bourdieu skall erövrats för kvinnoforskningen måste rimligen detta problem åtgärdas.

Femtioårsfältet

Låt oss nu se hur Elsa Grave rör sig på det litterära fältet. Hennes tidigare böcker hade varit mer traditionellt fyrtiotalistiska. Men *Bortförklaring* 1948 innehåller flera dikter med groteska djursymboler, som bryter mot fyrtiotalsstilen. Framförallt dikten "Svinborstnatt" väckte berättigad uppmärksamhet med sin allt annat än högstämda skildring av suggan som moder. Groteskens skrivsätt innebär överdrift, ambivalens och olika dubbla förhållningssätt. Kännetecknande är också en svart humor som består av skräck och komik. Grotesk innebär att kroppen och inte själen står i centrum. Den älskar överdriften, drar ut extremerna till sin konfliktfyllda spets. "Svinborstnatt" innehåller alla dessa drag.

Dikten har tolkats på flera olika sätt.²¹ Den har bl a blivit läst som en kritik av välfärds-samhället modell 1948, eller biografiskt som en ful flickas klagan, medan *Jenny Ljunghill* uppfattat dikten som en lovsång till amning- en, där den snarkande suggan bör förstås som en bild av den goda (?) modern.²² Jag instämmer med Ljunghills läsning men

Svinborstnatt

*Svinborstnatt och kvalmig lukt i stian,
suggan snarkar i sin dröm
dröm av dubbelhakar, galltabetar
surnad mjölk och här och där
ett brunt potatisskal,
djupast ner i drömmen glider
strömmar utav blåmjölk
där en flik av grädden ännu döljer
svarta liket av en fluga.*

*svinborstnatt,
och suggans långa öron
röjer med en viftning luftens
stilla kamp med den skära stanken
och den mjuka, lösa lukten,
utanför står natten blå
som en lagårdskarl i nya, blåa kläder;*

*svinborstnatt
och denna ljusrött feta värme
fylld av flämtningar ur runda näsor,
rörliga är dessa näsor,
sökande och trevande,
ofta finna de en möjlig skula
mitt i strida blåmjölkströmmen,
djupt på botten ligger alltid
drunknad någon rutten godbit,*

*svinborstnatt, o,
på blåmjölkströmmen styter
kanske något gulvitt svinborst,
slukas kanske utav samma svin
som tappat borsten,
sätter sig i svinets hals --*

*svinborstnatt,
och kvalmig lukt i stian,
suggan sover i sin vrå,
drömmer tunna blåmjölksdrömmar,
varma som buljong --
kanske ligger djupt på botten
någon drunknad gammal godbit?*

(Elsa Grave ur Bortförklaring 1948.)

måste då tillägga att denna modersbild är påfallande grotesk.

På Bourdieus litterära fält från det franska 1800-talets slut kännetecknas den vänstra sidan av dålig profit men högt symboliskt kapital. Här återfinns vi den kultur, som ger mer status än pengar. Bourdieu placerar där bl a *Mallarmé* och symbolisterna. Diagrammets högra sida står för motsatsen, dvs låg status men gott försäljningsvärde. Boulevard-teatern är ett av Bourdieus exempel. Den vertikala dimensionen innebär en tidsfaktor. Längst ner finner vi avantgardet och bohemerna. Högst upp tronar det som vid den aktuella tidpunkten har integrerats i de kulturella institutionerna, det gamla och det vedertagna. Nära fältets mittaxel går en vertikal linje som skiljer smalare och bredare kultur från varandra.

Vilka aktörer kan man nu placera in i de olika positionerna i ett motsvarande svenskt litterärt fält ca 1950? I det övre vänstra hörnet kan kanske *Hjalmar Gullberg* placeras, som vid den tidpunkten tronade i institutionerna. *Erik Lindegren* och de övriga fyrtyotalisterna har övergett vänstra nedre hörnan, där de huserat under några år, och flyttat upp en bit. I avantgardets hörn finns nu *Lars Forssell*. Där finns också den sk Lundaskolan vilken stod Grave nära.²³

Lundaskolans *Ingemar Gustafsson* introducerade fransk absurdism i Sverige. Gruppen intresserade sig för existentialismen.²⁴ Jag har redan antytt att Grave, som en av få svenska lyriker, införde existentialistiska drag i sin dikt, däribland en sartresk grotesk såsom suggan i "Svinborstnatt". Hon beskriver alltså en ovanlig tendens i det litterära fältet. Vid sin debut 1943 tillhörde hon avantgardet, de nya fyrtyotalisterna, och fanns i det statusfyllda nedre vänstra hörnet i diagrammet. Sedan följer hon sina generationskamrater då de börjar glida uppåt i fältet på väg mot institutionalisering. Men med de existentialistiskt påverkade groteska dikterna 1948 befinner hos sig i bland avantgardet i det nedre vänstra hörnet. Hon lyckas alltså – vilket är ovanligt – tillhöra de nyskapande unga diktarna i två omgångar.

Kanske vi kan använda Bourdieus fältbe-

grepp för att finna specifika mönster för kvinnors rörelser i fältet. Själv tycker jag mig se att de kvinnliga författarna ofta rör sig kring det vertikala mittstrecket. Skriver de "riktig" litteratur eller blir de gärna misstänkt populära? Bourdieu betonar bl a i *Les Règles de l'Art* att ett fält växer fram enligt sin egen logik. Om kvinnor inför kvinnliga ämnen och kvinnliga beteenden i det litterära fältet borde alltså detta med tiden medföra att fältet ändras till kvinnornas förmån.

Olika sorters symboliskt kapital

Ett annat av Bourdieus huvudbegrepp är det symboliska kapitalet. Aktörerna inom varje fält avgör vid varje tillfälle vilket symboliskt kapital som är gångbart. Det kan t ex vara utbildning, goda förbindelser eller förenings-tillhörighet, dvs olika omständigheter som ger status vid striden på fältet.

Vi kommer här in på frågor som har att göra med kvinnors förhållande till offentligheten. Bourdieu tycks inte ifrågasätta själva kampen. Han tycks mena att det är naturligt att strida sig fram i världen.²⁵ På så sätt blir han fånge i sin egen manliga socialisation. Offentlighetens belöningar tycks för honom vara det enda värdefulla. Men så är knappast fallet för kvinnor, som ju socialiseras in i privatsfären, vilken erbjuder en helt annan uppsättning belöningar. Dessa tycks inte existera i Bourdieus värld.

Härtill följer att män och kvinnor tillmäts olika slags symboliskt kapital. Olika saker räknas som tillgångar för respektive kön. Samma symboliska kapital värderas också olika för män och kvinnor. *Lakoff* och *Scherr* resonerar utförligt om detta i *Face Value*. Vad ger en kvinna riktigt högt symboliskt kapital? De väljer *Marilyn Monroe* som den maximalt statusfyllda kvinnan. En verkligt framgångsrik kvinna värderas för sådant som har att göra med hennes utseende. Den berömda filmstjärnan blir ett kvinnoideal, en mytisk figur. En manlig filmstjärna erhåller inte lika högt symboliskt kapital, menar *Lakoff* och *Scherr*. De väljer president *John Kennedy* som den maximalt statusfyllda mannen, han som har makt över hela världen. Kärlekshistorien mellan

Kennedy och Monroe är vår tids myt, menar de. Där möts den man och den kvinna som nått längst i vår tid, dvs motsvarar de antika gudarna i en modern mytvärld.²⁶ Även en kvinnlig president med makt över hela världen skulle besitta ett anseeligt symboliskt kapital, samtidigt som hon skulle förlora status som kvinna, eftersom makt anses som okvinnligt. Kvinnan som strider på offentlighetens fält är handikappad från början, eftersom hon tappar symboliskt kapital genom det okvinnliga kämpandet. Den stridande mannen däremot vinner status också genom att han kämpar så manligt.²⁷

Jag finner Bourdieus begrepp symboliskt kapital synnerligen nyttigt för kvinnoforskningen, eftersom det tydligt blottlägger dessa omständigheter. Eftersom respektive köns symboliska kapital värderas olika kan aldrig män och kvinnor strida på samma villkor i ett fält. Kvinnor blir alltid förlorare i denna strid, som förutsätts vara stenhård.

Grave besitter vid sin debut ett gott symboliskt kapital. Hon kommer från en välsituerad familj. Hon har också gott utbildningskapital med en fil kand i humanistiska ämnen och därtill ett par år i en välrenommerad målarskola. Hon har rest i Europa. Till vänkretsen räknar hon andra betydande fyrtiotalstryker som *Sven Alfons* och *Karl Vennberg*.

Vid genombrottet med *Bortförklaring* inför Grave ett groteskt drag som väcker uppmärksamhet. När Grave för in olika "låga" kvinnliga ämnen i dikten – amning t ex – uppstår en spricka mellan diktens höga och kvinnlighetens låga symboliska kapital.²⁸ Amning har inte samma kapitalvärde på litteraturens fält som t ex metafysik. Inte desto mindre förstår recensenterna att uppskatta denna kvinnliga innovation. Vi kunde kanske säga att Grave utnyttjar en sorts symboliskt kapital (kvinnlig grovkornighet) för att skapa en annan sorts symboliskt kapital (litterärt genombrott), s k konvertering.²⁹ Med tiden får hon också en lång rad kvinnliga efterföljare i denna humoristiska lågstatusvariant.

De manliga skalderna tar inte upp den kastade handsken. De unga männen i fältets nedre vänstra hörn försöker vid den här tiden betona diktens symboliska kapital ge-

nom att göra teater av en förlegad skaldekliché. Så turnerar t ex Bo Setterlind runt i landet läsandet sina dikter klädd i slängkappa och långa blonda lockar.

Idag har Elsa Grave visserligen en tung position i det litterära fältet, men hon har inte fått samma grad av legitimitet som t ex Aspenström eller Vennberg. Varför? Hon kom in i fältet utrustad med rätt sorts kapital, hennes dikt är komplex och av hög kvalitet och har ansetts vara fyrtiotalistiskt "svår". Men hennes dikt är kvinnlig till ämnesval och symboler och därigenom slutet för många män.³⁰ Hon saknade också karriärplanering, vågade t ex inte läsa recensioner av sina böcker.³¹ Hon gjorde inte anspråk på en ledande litterär position, dvs hon kämpade inte mot männen på fältet.

Bourdieu räknar med att enstaka undantag kan erövra tunga positioner på fältet så som av misstag. Hans exempel är den naivistiske mästaren *Rousseau le Douanier*, som lyckades gå till konsthistorien utan varje spår av karriärplanering.³² Man kan undra hur många av de fåtaliga berömda kvinnorna i historien som har fått sin legitimitet på liknande sätt?

Bourdieu hänvisar till brytningstider som perioder av förändring då nya grupper, t ex kvinnor, lyckas ta sig in på fältet.³³ Här finns kanske den viktigaste möjligheten för kvinnor. Kvinnors sammanhållning borde också kunna vara en form av kapital då det gäller att erövra positioner.

Kroppens habitus

Habitus är ett annat av Bourdieus centrala begrepp.³⁴ Habitus är resultatet av ett samspel mellan värld och individ.³⁵ Det är en struktur som strukturerar och utgör resultatet av kombinationen; människan, hennes sociala situation och förväntningarna på henne.³⁶ Bourdieu betonar att habitus hör hemma i kroppen.³⁷ Kroppen lagrar minnen av personens erfarenheter, vilka bl a speglas i utseendet, som resultatet av inkorporerade samhällsföreteelser.³⁸ Han föredrar att säga inkorporerade framför internaliserade för att betona den sociala kroppen och den beto-

ningen förefaller viktig för kvinnoforskningen.³⁹

I sitt habitus förkroppsligar den unga flickan samhällets krav och tar upp dem som sina egna, inklusive förtrycksstrukturerna, som hon nu själv upprätthåller.⁴⁰ Samhällets förväntningar på flickan består delvis av stereotypa förebilder eller fasta kvinnobilder som vår kultur utvecklat.⁴¹ Vi kan här våga in hela konsthistorien, såsom *Camille Paglia* har gjort i *Sexual Personae*. Inom konstvetenskapen benämns dessa bilder ikonografi, dvs fasta mönster för framställning av ett motiv t ex kvinnor. Stereotyperna ingår därmed i det symboliska våld som Bourdieu menar att varje barn utsätts för då de habitueras in i ett samhälle.⁴²

Även lyriker är föremål för stereotypa föreställningar. Dessa finns med då hon eller han habitueras till poet. Olika historiska skeden har odlat olika föreställningar om skaldskapet. Om detta finns en omfattande litteratur. Då kvinnor började komma in i det litterära fältet utformades stereotyper också för skaldinnor. De äldre modernisterna (Södergran, Boye, Lindqvist) mötte kravet på upphöjdhet och utvaldhed.⁴³ Denna äldre skaldinnetyper gick också tillbaka på föreställningar om jungfrulighet och hängiven hustru. Sammantaget var det ett ljust och eteriskt ideal, eller ett ljust symboliskt våld.

Låt oss återvända till Grave och hennes grisdikt. Jag menar att hennes framgång 1948 bl a orsakades av att hon lyckades bryta med den äldre modernismens skaldinnebild och skapa sig en ny sorts habitus. Hennes egen person var inte särskilt ljuv. Hon hade snarast en drastisk framtöning p g a sin skånska dialekt, sitt lockiga hår och sina ironiska utspel. Ett personligt utformat moderskap har också präglat henne.⁴⁴ För henne gällde andra kvinnobilder än jungfrun och den hängivna hustrun. Det var snarare föreställningar om modern som den starka och självständiga kvinnan som tar ansvar för sin egen och sina barns existens. Denna kvinna är inte beroende av en man, varken ekonomiskt eller emotionellt. Humor och ironi kännetecknar hennes sätt att tala.

Grave skapar sig ett nytt sorts habitus, som

sedan kom att bli utgångspunkt för utvecklingen av en ny skaldinnestereotyp. Härfter etablerar sig skaldinnor, som inte behöver möta kravet på ljuvhet och upphöjdhet. Det verkar som om ett nytt och annorlunda habitus fått gehör och bekräftelse på fältet. När detta nya habitus väl är accepterat utgör det en tillgång för innehavaren och kan inspirera till efterföljd.

Men även texter kan ha sitt habitus.⁴⁵ Grisen i "Svinborstnatt" har till exempel sitt. Denna sugga bidrog, som nämnts, verksamt till Graves genombrott 1948. Hon var i besittning av ett nytt habitus (groteskt) i jämförelse med den äldre modernismens diktarjag.

NOTER

- ¹ Uppsatsen vilar på diskussioner om Bourdieus teorier med Anna Nordenstam och Isabell Pettersson, båda vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Göteborg.
- ² Camus odlade absurdismen, medan Sartre utmärkte sig för mer groteska drag. Se Stenström 1966.
- ³ Helge Nielsen *Det groteske*, Köpenhamn 1976, s 30f, 204, 235ff.
- ⁴ Birgitta Holm har delat in de svenska skaldinnorna i patetiker och ironiker. "Patetiskt" används här i den retoriska betydelsen av "starkt känslösam".
- ⁵ *Esquisse d'une théorie de la pratique* (1972). En omarbetad engelsk översättning kom 1977. Se litteraturförteckningen.
- ⁶ Också för feministfilosofen Ulla Holm har praktikbegreppet haft en avgörande betydelse då hon har greppat kvinnors verklighet. Det intressanta är vad kvinnor gör, inte vad de är, säger Holm. Titeln på hennes avhandling är *Modrande och praxis*, 1992.
- ⁷ Callewaert 1992 s 112.
- ⁸ Definitionen kommer från Broady 1990 s 270, och uttrycks också mer strikt som "ett system av relationer mellan positioner besatta av specialiserade agenter och institutioner, vilka strider om någonting gemensamt". Se även Bourdieu 1992d.
- ⁹ Broady definierar habitus som ett system av dispositioner att handla och tänka. Broady 1990 s 228. Se även nedan!
- ¹⁰ Bourdieu 1991b s 300f.
- ¹¹ Callewaert 1992 s 114.
- ¹² Symboliskt kapital definieras av Broady som det som erkänns som värdefullt av en grupp (1990 s 171). Det är alltså gruppens trosföreställningar om vad som är hög status.
- ¹³ Se Moi i detta nummer.
- ¹⁴ Se t ex *Bonniers Litterära Magasin* 1946:6.
- ¹⁵ Se t ex Wahlund 1949.
- ¹⁶ Under sjuttioalet växte det fram en början till ett kvinnligt litterärt fält med särskilda kvinnoförlag och kvinnolitteraturtidskrifter.

- ¹⁷ Bourdieu 1992d s 43.
- ¹⁸ Bourdieu 1992a s 114. Se också Moi i detta nummer.
- ¹⁹ Bourdieu 1992d s 42.
- ²⁰ Ett undantag finns i samtalet med Terry Eagleton, där Eagleton förundrar sig över att Bourdieus hela världsbild tenderar att bli krigets. Bourdieu svarar att han måste vara sann mot verkligheten, "I feel obliged to by reality". Det enda ställe som undslipper livets krig är samvaron inom familjen och med de nära vännerna, säger han, just den privata världen där kvinnorna skall finnas. Bourdieu 1992a s 116.
- ²¹ Se t ex uppsatser och recensioner av Ingvar Holm, Göran Palm och Per Erik Wahlund.
- ²² Ljunghill 1983.
- ²³ I fältets högra nedre hörn kanske finns plats för Snoddas Nordgren? I det övre högra hörnet platsar kanske Sigge Starks romaner?
- ²⁴ Källa är här en intervju med Elsa Grave 1993-07-12.
- ²⁵ Bourdieu 1992a s 119.
- ²⁶ Lakoff & Scherr 1984 s 117-25.
- ²⁷ Lakoff & Scherr har en lång utredning om mannens handling och kvinnans utseende. Den utgår från den klassiska dikotomin aktiv – passiv. En man är mest attraktiv när han handlar, arbete är en grund för hans attraktionsförmåga. Kvinnor däremot är mest attraktiva när de inget gör och söker göra sig ätråvärda genom att avstå från arbete, kompetens och autonomi. En kvinna kan lå makt, dvs pengar och inflytande, genom ett vackert yttre, dvs saker hon inte kan kontrollera själv. En man får makt genom det han gör och det kan han kontrollera. Lakoff & Scherr 1984 s 180,213,216,224 m fl.
- ²⁸ Ett vanligt drag i kvinnliga lyriska författarskap är att klä in existentiella ämnen i vardagliga bilder. Vid granskning av recensioner etc märker man att detta varit en vanlig orsak till att skaldinnor blivit missförstådda. Manliga kritiker har inte uppfattat de "höga" ämnena bakom de "läga" sakerna.
- ²⁹ Broady 1990 s 181f.
- ³⁰ Se t ex mottagandet av nio elegier 1953, där varken *Sven Lindner* i *BLM* (1954), *Sigvard Cederroth* i *Perspektiv* (1953) eller *Johannes Edfeldt* i *Dagens Nyheter* (1953) finner någon ingång i dikterna.
- ³¹ Intervju med Elsa Grave 1993-07-12.
- ³² Bourdieu 1992d s 47. Bourdieu 1991a s 26.
- ³³ Se Mois artikel eller Bourdieu 1990.
- ³⁴ Det definieras som ett system av generativa scheman, vilka styr praktiker hos en person eller en grupp. Bourdieu 1991b s 298f.
- ³⁵ "Habitusteorin syftar till att grundlägga möjligheter till en vetenskap om praktiker som undkommer ett finalistiskt eller automatiskt tänkande". Bourdieu 1992 s 137f. Denna ansats torde vara gynnsam ur kvinnoforskningssynpunkt. Jämför Ulla Holms avhandling.
- ³⁶ Se t ex Callewaert 1992 s 112ff.
- ³⁷ Bourdieu 1992b s 43, 152 m fl. Gerd Lindgren säger att habitus betecknar samhället i människan. Kanske kan man spetsa till det och säga att habitus är samhället i kroppen. Lindgren 1992 s 14.
- ³⁸ Bourdieu använder i första hand habitus-begreppet

som ett sätt att förklara människors handlingar. Det gör också Ulla Holm i sin avhandling. Ur kvinnosynvinkel bör det vara väl så viktigt att förklara en persons kroppsliga framtoning och de betydelser den förmedlar till omvärlden. Se ovan om symboliskt kapital. Enligt Lakoff & Scherr m fl blir vi i första hand bemötta som utseende, inte som handling. Hur har man fått det yttre man bär på?

³⁹ Jämför Moi i detta nummer.

⁴⁰ Callewaert 1992 s 136.

⁴¹ De finns beskrivna i flera amerikanska feministiskt hållna filmvetenskapliga avhandlingar, på svensk mark hos Tytti Soila 1991.

⁴² Callewaert 1992 s 124f. Exempel på moderna kvinnliga stereotyper kan vara ragatan, sexbomben, den förvirrade hönan, ljuva jungfrun etc. Konsthistorien kallar stereotyperna vid mytiska namn, Venus, Maria, Sara osv.

⁴³ Se Algulin 1977 kap I.

⁴⁴ Grave var under några år gift med en läkare, men har från tidigt femtiotal levt som ensam mor till tre döttrar.

⁴⁵ Jämför Bourdieu 1988.

LITTERATUR

- Algulin, Ingmar *Den offiska reträtten. Studier i svensk 40-talslyrik och dess litterära bakgrund*, Stockholm, 1977.
- Bonniers Litterära Magasin*, Stockholm, 1946:6.
- Bourdieu, Pierre *Outline to a Theory of practice*, Cambridge, 1977.
- "Flaubert's Point of View", *Critical Inquiry* nr 3, 1988.
- "La Domination Masculine" *Actes de la recherche en sciences sociale*, nr 83, Paris, 1990.
- "Le Champ Littéraire", *Actes de la recherche en sciences sociale*, nr 89, Paris, 1991a.
- Kultursociologiska texter*. Urval av Donald Broady och Mikael Palme. Ny utg Stockholm, Symposium, 1991b.
- "Doxa and Common Life", tillsammans med Terry Eagleton, *New Left Review*, nr 191, 1992a.
- Kultur och kritik. Anforanden*. Göteborg, 1992b.
- Les Regles de l'Art. Genèse et Structure de Champ Littéraire*, Paris, 1992c.
- Texter om de intellektuella*, red Donald Broady, Stockholm, 1992d.
- Broady, Donald *Sociologi och Epistemologi. Om Pierre Bourdieu författarskap och den historiska epistemologin*, Stockholm, 1990 (avhandl).
- Broady, Donald & Palme, Mikael "Inträdet. Om litteraturkritik som intellektuellt fält" i *Ord och Bild*, nr 4, 1991 och nr 1, 1992.
- Callewaert, Staf *Kultur, pedagogik och vetenskap. Habitusbegrebet och praktikteorien hos Pierre Bourdieu*, Köpenhamn, 1992.
- Cederroth, Sigvard, recension i *Perspektiv* 1953.
- Grave, Elsa & Holm, Ingvar "Jungfru Maria och Hagenbeck" i *Vänkritik*, red Ingvar Holm, Stockholm 1959.
- Holm, Ulla *Modrande och praxis. En feministfilosofisk undersökning*, Göteborg, 1992 (avhandl 1993).

- Lakoff, Robin Tolmach & Scherr, Raquel. L. *Face Value. The Politics of Beauty*, Boston, 1984.
- Lindgren, Gerd. *Doktorer, systrar och flickor. Om informell makt*, Stockholm 1992.
- Lindner, Sven "Elegier nr en svår vinkel", *Bonniers Litterära Magasin*, 1954.
- Ljunghill, Jenny "Intelligens är ett vredesutbrott – som måste styras av fantasin. Om Elsa Grave" i *Kvinnornas litteraturhistoria*, D 2, Stockholm, 1983.
- Moi, Toril "Appropriating Bourdieu. Feminist Theory and Pierre Bourdieu's Sociology of Culture", *New Literary History*, nr 4, 1991.
- Paglia, Camille *Sexual Personae. Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson*, London & New Haven, 1990.
- Palm, Göran "Elsa Graves poesi", *Bonniers Litterära Magasin*, 1957.
- Soila, Tytti *Kvinnors ansikte. Stereotyper och kvinnlig identitet i trettiotalets svenska filmmelodram*, Stockholm 1991 (av-handl).
- Stenström, Thure *Existentialismen. Studier i dess idétradition och litterära yttringar*, 2:a uppl., Lund 1966.
- Robbins, Derek *The Work of Pierre Bourdieu. Recognizing Society*, Buckingham, 1991.
- Wahlund, Per-Erik "Frihet, kvinnlighet, moderskap" i *Expressen* 1949-02-02.
- van den Berg, Axel "Logiken i Bourdieus praktik. En avvikande uppfattning", *Sociologisk forskning*, nr 1, 1992.

SUMMARY

The poet Elsa Grave had her public breakthrough with the collection *Bortförklaring* 1948. This article interprets her success in terms of Bourdieu's sociology of culture. His concept "symbolic capital" is proved useful for women studies. It helps in analysing how different values are applied to men and women. The concept of habitus is also found useful as it concentrates on the body as a social construction. The field-concept, however, might – wrongly used – easily turn into a trap. It focuses only public life and can thereby serve to hide womens reality and practice. It has to be used carefully.

Grave is not a typical actor in the literary field. She manages to get into the avant garde position twice with a couple of years in between. She had a good symbolic capital in her university education, but in the long run she could better use her experience as a mother. Grave broke the tradition of pathetic women poets when she turned into a grotesque style of writing. In her public image she represented the selfsufficient mother rather than the inspired muse. With her new and different habitus she introduced and broke new ways for women poets that followed.

Eva Lilja
 Avdelningen för kulturvetenskap
 Göteborgs universitet
 Box 5439, 402 29 Göteborg